

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ Ο.Η.Ε. ΣΤΗΝ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

ΓΡΗΓΟΡΗΣ Ι. ΤΣΑΛΤΑΣ

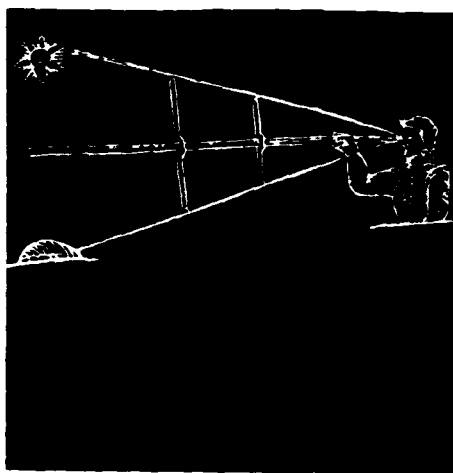
Εισαγωγή

Το σύγχρονο Διεθνές Δίκαιο, σπριζόμενο στη συνεχή εξελικτική διαμόρφωση των σχέσεων μεταξύ των κρατών-μελών της διεθνούς κοινότητας, αποτελεί το κατεξοχήν σύνολο των νομικών κανόνων που βρίσκεται σε συνεχή ανάπτυξη. Ένας από τους δυο κυριότερους τομείς του, μαζί με τη λειτουργία και το ρόλο που διαδραματίζουν οι διεθνείς οργανισμοί, είναι το Δίκαιο της Θάλασσας. Ο βασικός κορμός στήριξης του τελευταίου είναι το σύστημα συνεργασίας μεταξύ των κρατών, πάνω στο οποίο στηρίζεται με τη σειρά του ολόκληρο το οικοδόμημα της οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών.

Είναι γεγονός ότι, περισσότερο από ποτέ άλλοτε, σήμερα η ανθρωπότητα στρέφεται προς τις θάλασσες και τους ωκεανούς ως τον μοναδικό πολυλειτουργικό χώρο που μπορεί να εγγυηθεί τη συνέχιση της ανθρώπινης επιβίωσης στον πλανήτη μας. Ενόσ πλανήτη που σχεδόν τα 4/5 καλύπτονται από το υγρό στοιχείο.

Σκοπός μας δεν είναι βέβαια να αναπτύξουμε τις διάφορες λειτουργικές συντεταγμένες του χώρου αυτού. Ενόσ χώρου του οποίου η σημασία, χάρη στη ραγδαία ανάπτυξη της επιστήμης και της θαλάσσιας τεχνολογίας, σε συνδυασμό με τη δημογραφική έκρηξη και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου, είναι λίγο-πολύ γνωστή σε όλους.

Αντιθέτως, αντικείμενο της ανάλυσης που ακολουθεί αποτελεί η προσπάθεια ανάπτυξης του σημαντικού ρόλου του Ο.Η.Ε ο οποίος, από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα, κατάφερε να μεταμορφωθεί σε επίκεντρο όλων των δραστηριοτήτων για μια προοδευτική ανάπτυξη και κωδικοποίηση του Δικαίου της Θάλασσας. Επιτυχία που αρχικά οφείλεται στην επιταγή αυτού του ίδιου του Χάρτη, σύμφωνα με τον οποίο ο Οργανισμός θα πρέπει πάνω από όλα να είναι «κέντρο εναρμόνισης των προσπαθειών όλων των εθνών».

A. Το Δίκαιο της Θάλασσας μέχρι το 1945

Μέχρι το 1945 το κλασικό Δίκαιο της Θάλασσας, που κατά πρώτο χρωστάμε στον Ολλανδό νομομαθή Hugo Grotius, αφού πρώτος αυτός διατύπωσε, το 1609, με στέρεα νομικά επιχειρήματα την αρχή της ελευθερίας των θαλασσών, παρέμενε ουσιαστικά το κατεξοχήν *Δίκαιο της Επιφάνειας*.¹

Ο καθηγητής René Jean Dupuy υποστηρίζει γλαφυρότερα ότι πρόκειται για το Δίκαιο της Κίνησης στους Ωκεανούς. Ένα Δίκαιο που παραχωρούσε τη μικρότερη δυνατή θέση στη δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους.²

Ο βυθός των θαλασσών και των ωκεανών παρέμενε, θα λέγαμε, αποκλειστικότητα των ποιητών, ενώ οι φυσικές πηγές αναφέρονταν μόνο στο βαθμό που προέρχονταν από τις ηπείρους μεταξύ των οποίων το Δίκαιο της Θάλασσας ρύθμιζε τη γενικότερη διακίνηση των εμπορευμάτων με τη ναυσιπλοία.

Χωρίς να θέλουμε να αναφερθούμε στα διάφορα, διπλωματικά περισσότερο, έγγραφα, που λίγο-πολύ προώθησαν θέματα σχετικά με τη θεμελιώδη πλέον αρχή της ελευθερίας των θαλασσών μέχρι την ίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών, δύο από τις ενέργειες της τελευταίας αξίζει, επιγραμματικά και μόνο, να αναφερθούν, υπογραμ-

μίζοντας με τον τρόπο αυτό το ενδιαφέρον που έδειξε για το θέμα η προκάτοχος του Ο.Η.Ε.

Πρόκειται λοιπόν:

α) Για τη Συνδιάσκεψη της Βαρκελώνης του 1921, που κατέληξε σε δύο συμβάσεις αναφορικά με την ελευθερία της διαμετακόμισης και το καθεστώς των ναυτικών διόδων διεθνούς ενδιαφέροντος, και τη Συνδιάσκεψη της Γενεύης του 1923, που σκοπό είχε την κωδικοποίηση, σε μία σύμβαση, του διεθνούς καθεστώτος των θαλάσσιων λιμανιών.

β) Για το Συνέδριο της Χάγης του 1930, όπου 40 κράτη συζήτησαν, μεταξύ άλλων, και τη δυνατότητα να καταλήξουν σε ένα κοινώς αποδεκτό όριο αναφορικά με το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Τα αποτελέσματα αυτού του τελευταίου στέφθηκαν δυστυχώς από πλήρη αποτυχία, αφήνοντας όμως ταυτόχρονα για πρώτη φορά να διαφανούν οι τεράστιες διχονομίες που επρόκειτο να επικρατήσουν μέχρι τις μέρες μας. Οι διχονομίες αυτές οφείλονταν καθαρά στο ότι τα συμμετέχοντα στο Συνέδριο της Χάγης κράτη ήθελαν περισσότερο να περάσουν σε διεθνές επίπεδο τα αποτελέσματα των προσωπικών διακρατικών συμφωνιών παρά να βοηθήσουν στην υιοθέτηση νομικών κανόνων παγκόσμιου χαρακτήρα.

B. Ο.Η.Ε. και Δίκαιο της Θάλασσας: περίοδος 1945-1958

Το 1945, χρονιά που ιδρύθηκε ο Παγκόσμιος Οργανισμός, σηματοδοτήθηκε και από την απαρχή μιας νομικής διεκδίκησης (επαναστατικής για την εποχή εκείνη) αναφορικά με την κρατική δικαιοδοσία στις πηγές του παρακείμενου της αιγιαλίτιδας ζώνης βυθού. Ο τότε Πρόεδρος των Η.Π.Α. Χάρυ Τρούμαν, με τη Διακήρυξη του, στις 28.9.1945, αναγνώριζε μονομερώς το αποκλειστικό δικαίωμα στις Η.Π.Α. να εκμεταλλεύονται τον ορυκτό πλούτο της ηπειρωτικής τους υφαλοκρηπίδας έξω από τα όρια της αιγιαλίτιδας ζώνης.

Η ενεργός ανάμειξη του νεοσύστατου

τότε Ο.Η.Ε., αναφορικά με την κωδικοποίηση του Δικαίου της Θάλασσας, αρχίζει στις 21.11.1947 με την ίδρυση της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου. Το άρθρο 8 του καταστατικού της τελευταίας ανέφερε ότι: «ήταν επιφορτισμένη με το έργο διερεύνησης του συνόλου των προς κωδικοποίηση διατιθέμενων θεμάτων του Διεθνούς Δικαίου». Στη λίστα των δεκατεσσάρων προς κωδικοποίηση θεμάτων που παρουσίασε η Ε.Δ.Δ. περιέλαβε στην τρίτη κατά σειρά προτεραιότητα την αρχή της ελευθερίας της

ανοιχτής θάλασσας. Στην ίδια λίστα δεν περιλήφθηκαν το καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης ή άλλα συναφή παρεπόμενα θέματα.

Η Διακήρυξη, όμως, του Προέδρου Τρούμαν προκάλεσε αλληπάλληλες αντίστοιχες μονομερείς κρατικές διεκδικήσεις σε όλα σχεδόν τα θαλάσσια τμήματα του πλανήτη μας.³ Μεταξύ, λοιπόν, 1947 και 1950, πυροδοτούνται στην κυριολεξία 30 νέες παρόμοιες μονομερείς διεκδικήσεις κρατών πάνω στην ηπειρωτική τους υφαλοκρηπίδα.⁴

Άμεσο επακόλουθο της ανησυχητικής αυτής κατάστασης που είχε αρχίσει να διαμορφώνεται, ήταν ασφαλώς η διεύρυνση από την Ε.Δ.Δ των συζητούμενων θεμάτων με την προσθήκη, στο αρχικό θέμα της ελευθερίας της ανοιχτής θάλασσας, και των θεμάτων που αναφέρονταν στο καθεστώς: (α) της αιγιαλίτιδας ζώνης, (β) της αλιείας, (γ) της διατήρησης των βιολογικών πηγών της ανοιχτής θάλασσας και, τέλος, (δ) της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας.

Όλα τα παραπάνω θέματα περιλήφθηκαν στην τελική Εισήγηση της Ε.Δ.Δ.⁵ που αποτελούνταν από 73 άρθρα, τα οποία χωρίζονταν σε δύο κύρια μέρη (το πρώτο αναφερόταν στο καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης και το δεύτερο σε εκείνο της ανοιχτής θάλασσας).

Πρόκειται για ιστορικής πράγματι σημασίας κείμενο-ντοκουμέντο, αφού για πρώτη μέχρι τότε φορά αναλύονταν μέσα

από αυτό προς κωδικοποίηση έννοιες δικαίου των οποίων το πλαίσιο στηριζόταν σε κοινωνικές ή οικονομικές αρχές.

Βασιζόμενη στο ιστορικό αυτό κείμενο, η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε., στην Ενδέκατη Σύνοδό της, στις 21 Φεβρουαρίου 1957, αποφάσισε τη σύγκληση διεθνούς Συνδιάσκεψης για τις αρχές Μαρτίου της επόμενης χρονιάς (1958), με αποκλειστικό σκοπό την κωδικοποίηση, σε μία ή περισσότερες Συμβάσεις, του μέχρι τότε εθμικά ισχύοντος Δικαίου της Θάλασσας.

Γ. Η Πρώτη και η Δεύτερη Συνδιάσκεψη του Ο.Η.Ε για το Δίκαιο της Θάλασσας: περίοδος 1958-1960

Σε συνέχεια της παραπάνω απόφασης (Resolution 1105) της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε., που μεταξύ άλλων καλούσε και τον Γενικό Γραμματέα να προετοιμάσει και να οργανώσει την Πρώτη Συνδιάσκεψη, ο τελευταίος σύστησε δεκαμελή Επιτροπή Ειδικών, που συνεδρίασε από τις 7-18 Οκτωβρίου 1957 για την υλοποίηση του σκοπού αυτού.

Η πανηγυρική έναρξη της Πρώτης αυτής Συνδιάσκεψης του Ο.Η.Ε για το Δίκαιο της Θάλασσας έλαβε χώρα στο Palais des Nations στις 24 Φεβρουαρίου 1958 με πρόεδρο τον αείμνηστο Κωνσταντίνο Σταυρόπουλο, εκπροσωπώντας τον Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού.

Οι εργασίες της κράτησαν συνολικά δύο μήνες. Αντιπρόσωποι από 86 κράτη (συμπεριλαμβανόμενης και της Ελλάδας) και παρατηρητές από 16 Διεθνείς Ειδικευμένους και Διακρατικούς Οργανισμούς συμμετείχαν, μετά από συζητήσεις δύο μηνών, στην υιοθέτηση τεσσάρων Συμβάσεων και ενός πρωτοκόλλου προαιρετικής υπογραφής που αφορούσε την υποχρεωτική επίλυση των διαφορών.

Κάθε μία από τις Συμβάσεις αυτές είναι αποτέλεσμα των εργασιών των τεσσάρων από τις πέντε Επιτροπές που συστήθηκαν με σκοπό την επεξεργασία ειδικότερων θεμάτων. Έτσι έχουμε: (α) τη Σύμβαση για την αιγιαλίτιδα και τη συνορεύουσα ζώνη, (β) τη Σύμβαση για την ανοιχτή θάλασσα, (γ) τη Σύμβαση για την αλιεία και τη διατήρηση των βιολογικών πηγών της ανοιχτής θάλασσας και, τέλος, (δ) τη Σύμβαση για την ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα.

Η Πέμπτη Επιτροπή, με αντικείμενο «το καθεστώς των περικλειστων κρατών», δεν κατέληξε σε συγκεκριμένη πρόταση για υιοθέτηση χωριστού συμβατικού κειμένου. Παρ' όλα αυτά, ορισμένες από τις θέσεις των περικλειστων υιοθετήθηκαν, μετά από

πιέσεις, στα τελικά κείμενα των Συμβάσεων που αναφέραμε.

Με τη λήξη των εργασιών της Συνδιάσκεψης, στις 27 Απριλίου, υιοθετήθηκαν και οκτώ επιμέρους Αποφάσεις.⁶ Οι επτά από αυτές έθεταν το μεγάλο πρόβλημα της προστασίας του θαλάσσιου και ωκεάνιου χώρου από τη μόλυνση γενικότερα, αλλά και ειδικότερα από τα ραδιενεργά κατάλοιπα, σε συνδυασμό με τη διατήρηση των βιολογικών θαλάσσιων πηγών, σε μια νέα βάση, οριοθετώντας το ταυτόχρονα σε άμεση προτεραιότητα για μελλοντική διερεύνηση.

Τέλος, με την όγδοη Απόφαση, η Συνδιάσκεψη καλούσε τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. να εξετάσει το ενδεχόμενο σύγκλησης, το συντομότερο δυνατό, μιας Δεύτερης Συνδιάσκεψης με αποκλειστικό αντικείμενο τη σε βάθος διερεύνηση των θεμάτων που η Πρώτη Συνδιάσκεψη δεν κατάφερε να επιλύσει.

Η Δεύτερη Συνδιάσκεψη, που συγκλήθηκε με βάση την Απόφαση 1307 της 10ης Δεκεμβρίου 1958 της Γενικής Συνέλευσης, έλαβε χώρα και πάλι στη Γενεύη, από τις 17-21 Απριλίου 1960. Κύριος στόχος της, η άμεση δυνατή κατάληξη σε ένα ουσιαστικό αποτέλεσμα πάνω στον καθορισμό της έκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης και στα όρια των ζωνών αλιείας, μοναδικά σημεία στα οποία θεωρήθηκε ότι η Πρώτη Συνδιάσκεψη δεν κατάφερε να δώσει λύσεις. Παρά τον περιορισμό όμως των θεμάτων για συζήτηση, η Συνδιάσκεψη αυτή στέφθηκε από πλήρη αποτυχία.

Δ. 1960-1970: Ο.Η.Ε και θάλασσα

Στην αποφασιστική δεκαετία 1960-1970 ο ρόλος του Ο.Η.Ε., σε συνδυασμό με τις ραγδαίες εξελίξεις στον ευρύτερο χώρο διαμόρφωσης των Διεθνών Κανόνων, αλλά και στην ταυτόχρονη ραγδαία εξέλιξη των θαλάσσιων τεχνικών, σημάδεψε περισσότερο από ποτέ την επαναστατική εξέλιξη του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας που επρόκειτο να ακολουθήσει.

Είναι βέβαια γεγονός ότι, μέχρι την υπογραφή της Νέας Σύμβασης του 1982, οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1958 αποτέλεσαν το κυριότερο νομικό κείμενο του ισχύοντος Δικαίου της Θάλασσας, αποτέλεσμα της ιστορικής εξέλιξής του.

Παρ' όλα αυτά και αμέσως μετά την υπογραφή των Συμβάσεων της Γενεύης, πολλά κράτη θεώρησαν αναγκαία την αναθεώρησή τους υπογραμμίζοντας το γεγονός ότι κατά το συνολολογικό στάδιο η επιρροή των Μεγάλων Ναυτικών Δυνάμεων ήταν τέτοια ώστε τα συμφέροντά τους να επικρατήσουν τελικά έναντι εκείνων των μικρών κρατών.

Γλαφυρό παράδειγμα της κατάστασης αυτής είναι το άρθρο 1 της Σύμβασης του 1958 για την πλειρωτική υφαλοκρηπίδα. Το άρθρο αυτό αναφερόμενο στην οριοθέτηση του υποθαλάσσιου αυτού χώρου προωθούσε, ταυτόχρονα με το κριτήριο του ισοβαθούς των 200 μέτρων, και εκείνο της εκμεταλλευσιμότητας. Με άλλα λόγια, η ίδια η Σύμβαση ανέθετε «εν λευκώ» στα βιομηχανικά απηπτυγμένα κράτη, που είχαν ήδη επιδείξει ραγδαία πρόοδο στον τομέα της θαλάσσιας τεχνολογίας, την αλόγιστη εκμετάλλευση των πόρων των θαλάσσιων και ωκεάνιων βυθών.

Ενώ λοιπόν μέχρι τις δύο πρώτες αυτές Συνδιασκέψεις του Ο.Η.Ε. στη Γενεύη για το Δίκαιο της Θάλασσας, οι προσπάθειες της Διεθνούς Κοινότητας είχαν στραφεί προς την υλοποίηση μιας πρώτης κωδικοποίησης του λεγόμενου σήμερα κλασικού Δικαίου της Θάλασσας, που είχε μεγαλύτερη σχέση με το στοιχείο της υπερκείμενης του βυθού κολόνας νερού, σε συνδυασμό με τη στενή έννοια της κρατικής κυριαρχίας (με εξαίρεση βέβαια τη Σύμβαση για την ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα), η δεκαετία '60-'70 που ακολούθησε έβαλε τα θεμέλια της ανάπτυξης του μοντέρνου Δικαίου της Θάλασσας, που βασίζεται στην ειρηνική χρήση των θαλάσσιων και ωκεάνιων βυθών και στην εκμετάλλευση των πηγών τους.

Ένα ασφαλώς από τα στοιχεία που δικαιολογούν την παράλειψη αναφοράς στο καθεστώς των θαλάσσιων και ωκεάνιων βυθών από τις Συνδιασκέψεις της Γενεύης, είναι και η παντελής έλλειψη τεχνικών δεδομένων αναφορικά με τη λειτουργικότητά τους. Δεδομένα που ούτε η Ε.Δ.Δ., που ουσιαστικά προετοίμασε τις εργασίες της Πρώτης Συνδιάσκεψης, αλλά ούτε και αυτές οι ίδιες Συνδιασκέψεις θεώρησαν αναγκαίο να ζητήσουν από τους αρμόδιους ωκεανολόγους και λοιπούς επιστήμονες.

Στο μεταξύ, η δύναμη του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου άρχισε να αυξάνεται απότομα (από την αριθμητική ασφαλώς πλευρά), αμέσως μετά την ιστορική Διακήρυξη 1514 της 14ης Δεκεμβρίου 1960 για την παραχώρηση ανεξαρτησίας στις αποικιοκρατούμενες χώρες και λαούς. Έτσι, την ίδια κιόλας χρονιά, 17 νέα αναπτυσσόμενα κράτη (από τα οποία τα 16 αφρικανικά) προστίθενται στους κόλπους της Διεθνούς Κοινότητας.

Η απότομη αυτή αύξηση της δύναμης του Τρίτου Κόσμου είχε ως αποτέλεσμα τις έντονες προσπάθειες, από την πλευρά των αναπτυσσόμενων, για μια νέα συνολική θεώρηση του Διεθνούς Δικαίου, εθιμικού και συμβατικού, θεώρηση ασφαλώς από τη σκοπιά της ανάπτυξης. Στην ειδικότερη μάλιστα περίπτωση που μας ενδιαφέρει, ο υπό διαμόρφωση Τρίτος Κόσμος αρνήθηκε

να αναγνωρίσει το, πρωτοκωδικοποιημένο στη Γενεύη, Δίκαιο της Θάλασσας, στην εθιμική αλλά και συμβατική διαμόρφωση του οποίου δεν είχε λάβει μέρος.

Με προεξάρχοντα, λοιπόν, τον μετέπειτα πατέρα της Κοινής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας, Μάλτσεο πρέσβη στα Ηνωμένα Έθνη, Arvid Pardo, τα κράτη του Τρίτου Κόσμου βάζουν, το 1967, τις βάσεις για το πραξικόπημα που στη συνέχεια επρόκειτο να ακολουθήσει, σχετικά με τη συνολική αναδιαμόρφωση αλλά και σημαντική ανάπτυξη του Δικαίου της Θάλασσας. Σε πρώτη φάση, ζητούσαν να ανακηρυχθεί ο θαλάσσιος και ωκεάνιος βυθός έξω από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας, Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας, η εκμετάλλευση των πόρων της οποίας θα γινόταν με πρωταρχικό σκοπό την ανακούφιση των οικονομιών του Τρίτου Κόσμου.

Ο Ο.Η.Ε. διαπιστώνοντας ότι η κατάσταση, που είχε αρχίσει να διαμορφώνεται, αμέσως μετά την υπογραφή των Συμβάσεων της Γενεύης αλλά και ειδικότερα μετά την ιστορική Δήλωση Pardo, έπρεπε να βρει την άμεση εξέλιξη της στους δικούς του κόλπους, υιοθέτησε, από το 1966 και ύστερα, μια σειρά από αποφάσεις-κλειδιά, που, όπως χαρακτηριστικά, λέχθηκε έφερε το πάνω-κάτω στο κλασικό λεγόμενο Δίκαιο της Θάλασσας.⁷

Οι αποφάσεις αυτές⁸ αναφέρονταν ειδικότερα σε τέσσερις τομείς:

- α) στη συνεργασία των Οργάνων του Συστήματος Ο.Η.Ε σχετικά με την ειρηνική χρήση των θαλασσών,
- β) στις θαλάσσιες πηγές γενικών,
- γ) στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της θαλάσσιας τεχνολογίας, και
- δ) σε ειδικότερες νομικές ρυθμίσεις.

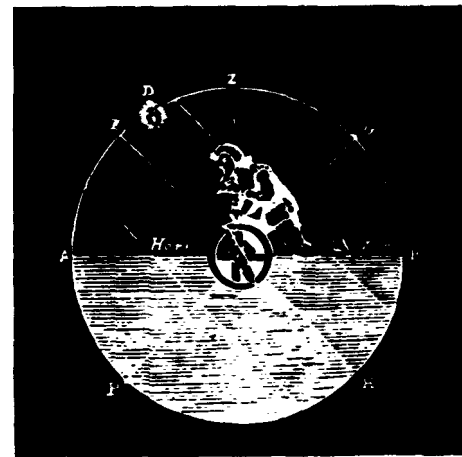
Στις 18 Δεκεμβρίου 1967 και στα πλαίσια των ειδικότερων νομικών ρυθμίσεων, η Γ.Σ. αποφασίζει⁹ τη σύσταση μιας ad hoc επιτροπής από 35 κράτη με εντολή «τη μελέτη της ειρηνικής χρήσης του θαλάσσιου και του ωκεάνιου βυθού και των πηγών του έξω από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας».

Ένα χρόνο μετά, στις 21 Δεκεμβρίου 1968, με νεότερη Απόφασή της,¹⁰ η Γ.Σ. μετατρέπει την προηγούμενη επιτροπή σε μόνιμη διευρύνοντας τα συμμετέχοντα κράτη σε 42. Εδώ, βέβαια, πρέπει να υπογραμμίσουμε και το μεγάλης πολιτικής σημασίας γεγονός ότι, σε αντίθεση με το παρελθόν, η Γ.Σ. του Ο.Η.Ε., με τις Αποφάσεις της αυτές, ανέθετε την έρευνα των πραγματικών συνθηκών γύρω από το καυτό πρόβλημα της εξερεύνησης και της εκμετάλλευσης του πλούτου των θαλάσσιων και ωκεάνιων βυθών, σε μια Επιτροπή που αποτελούνταν αποκλειστικά από αντιπροσώπους κρατών και

όχι στη γνωστή Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου.¹¹

Και φτάνουμε στην ιστορική χρονιά 1970, κατά την οποία η εξέλιξη του νέου Δικαίου της Θάλασσας σηματοδεύτηκε από δύο σημαντικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης.

Τη χρονιά εκείνη γιορτάζαμε πανηγυρικά τα 25χρονα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Η απόφαση, λοιπόν, 2749-XXV της 17ης Δεκεμβρίου 1970, η οποία αποτελείται από τη «Διακήρυξη των Αρχών

που διέπουν τους θαλάσσιους και ωκεάνιους βυθούς και τις πηγές τους έξω από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας», θεωρήθηκε το κατεξοχήν δώρο για τα γενέθλια του Οργανισμού.

Η ιστορική εκείνη διακήρυξη που υιοθετήθηκε από 108 κράτη (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα), με 14 αποχές αλλά χωρίς καμία αρνητική ψήφο, άφηνε ξεκάθαρα να φανεί ότι το όραμα του Arvid Pardo μπορούσε να γίνει και πραγματικότητα.

Όπως πρωτοειπώθηκε, αποτελούσε πάνω από όλα μια Διακήρυξη Δικαιωμάτων της Ανθρωπότητας πάνω στους βυθούς των θαλασσών, οι πόροι των οποίων ετίθεντο για πρώτη φορά υπό καθεστώς διεθνούς κοινοκτημοσύνης. Σε κάθε όμως περίπτωση, γεγονός είναι ότι αποτελεί μια καθαρή νίκη του Τρίτου Κόσμου. Νίκη η οποία είχε και τη συνέχειά της μέσα από την απόφαση 2750-XXV της ίδιας μέρας.

Με την τελευταία αυτή Απόφαση και νωρίτερα από ό,τι οποιoσδήποτε θα περίμενε, αμφισβητήθηκε το σύνολο του μέχρι τότε ισχύοντος Δικαίου της Θάλασσας. Σύμφωνα με την παράγραφο 6 της ίδιας πάντα Απόφασης, ανετίθετο στη διευρυμένη (μετά από διπλασιασμό των μελών της) «Επιτροπή για την ειρηνική χρήση του θαλάσσιου και του ωκεάνιου βυθού πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας», γνωστής από τότε παγκοσμίως με τον αγγλικό της τίτλο «Sea-Bed Committee», η προτι-

μασία σχεδίων συμβατικών κανόνων για μια νέα, την Τρίτη, κατά σειρά, Συνδιάσκεψη του Ο.Η.Ε για το Δίκαιο της Θάλασσας.

Η ίδια όμως αυτή χρονιά θεωρείται ιστορική για τον «Πλανήτη Θάλασσα» όπως και η Elisabeth Mann Borgese (διευθύντρια του International Institute of the Oceans) χαρακτήρισε και για έναν άλλο λόγο. Στις 7 Δεκεμβρίου, η Γ.Σ., με την απόφασή της 2660-XXV υιοθετεί τη «Συνθήκη για την απαγόρευση της τοποθέτησης πυρηνικών όπλων και άλλων όπλων μαζικής καταστροφής στο βυθό των θαλασσών και των ωκεανών και στο υπέδαφός τους». Με τη Συνθήκη αυτή και βασιζόμενοι στο σκεπτικό του Evan Luard, σύμφωνα με το οποίο: «οι σχεδιαστές της στρατιωτικής στρατηγικής είναι κατά πολύ ταχύτεροι στα σχέδιά τους από τους αφοπλιστές»¹² υλοποιούνταν και το πρώτο σκέλος της επιταγής του οράματος του Arvid Pardo για ειρηνική χρήση του συγκεκριμένου χώρου.

Ε. Η Συνδιάσκεψη του αιώνα: περίοδος 1970-1982

Επί τρία χρόνια (1970-1973) η Sea-Bed Committee συνεδρίαζε στη Γενεύη και Νέα Υόρκη, αντίστοιχα, δύο φορές το χρόνο, ενώ το ίδιο χρονικό διάστημα η Γ.Σ. με μια σειρά Αποφάσεών της επαναβεβαίωνε την πίστη της στη διαδηλωθείσα επιθυμία της να συγκαλέσει μια Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας.

Το σημαντικό πράγματι ενδιαφέρον των εργασιών της Sea-Bed Committee προσηλίκυσε, εκτός από τα 81 κράτη που συμμετείχαν σε αυτή, και άλλα 32 με την ιδιότητα του παρατηρητή. Οι εργασίες της διαρθρώθηκαν μέσα από τρεις Υποεπιτροπές που χωρίζονταν ανάλογα και με το ειδικότερο θέμα που εξέταζε η κάθε μια, και σε διάφορες Ομάδες Εργασίας.

Με το τέλος των εργασιών της, τον Αύγουστο του 1973, φάνηκε καθαρά ότι κύρια αίτια που η Sea-Bed Committee δεν κατάφερε να καταθέσει συγκεκριμένο «Σχέδιο Συνθήκης» – που με τη σειρά του θα αποτελούσε τη βάση των συζητήσεων στα πλαίσια της Συνδιάσκεψης που επρόκειτο να ακολουθήσει – οφείλετο στις τεράστιες διχογνωμίες μεταξύ των κρατών. Διχογνωμίες, όμως, που βασιζόνταν στο σημαντικό ενδιαφέρον που έδειχναν τα κράτη-μέλη της Διεθνούς Κοινότητας για τη ρύθμιση του προβλήματος.

Παρ' όλα αυτά, η Τελική Εισήγηση (Rapport Final) της Sea-Bed Committee είναι ιστορικής πράγματι σημασίας, αφού περιλάμβανε αναλυτικά σημαντικό αριθμό ντοκουμέντων, δηλώσεις, εισηγήσεις και

σχέδια άρθρων που κατατέθηκαν κατά τη διάρκεια των συζητήσεων στα πλαίσια των τριών Υποεπιτροπών.

Το άνοιγμα των εργασιών της Τρίτης Συνδιάσκεψης του Ο.Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας έγινε στη Νέα Υόρκη, το Δεκέμβριο του 1973. Κατά τη διάρκεια 13 συνεδριάσεων, υιοθετήθηκε ο εσωτερικός κανονισμός της Συνδιάσκεψης και ολοκληρώθηκε η εκλογή των μελών των διάφορων γραφείων.

Η πανηγυρική έναρξη της Συνδιάσκε-

ψης του αιώνα, όπως χαρακτηριστικά αποκλήθηκε, έλαβε χώρα, στις 20 Ιουνίου 1974, στο Καράκας της Βενεζουέλας. Για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία συνεδρίασε, στο περίφημο Central Park, το σύνολο των Εθνών του πλανήτη μας. 5.100 αντιπρόσωποι, παρατηρητές, ειδικοί επιστήμονες και απεσταλμένοι του Τύπου, 138 αρχικά κρατών, από τα οποία 95 ανήκαν στον Τρίτο Κόσμο (το 1958 στη Γενεύη συνεδρίαζαν μόνο 86 κράτη), συγκεντρώθηκαν με σκοπό τη νομική ρύθμιση, μέσα από τη θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων, των προβλημάτων που στοιχειοθετεί ο ευρύτερος θαλάσσιος χώρος.

Το τεράστιο ενδιαφέρον που έδειξαν τα κράτη φάνηκε και από τις πολυπληθέστατες αντιπροσωπείες που έστειλαν (ΗΠΑ 127 μέλη, Ιαπωνία 57, Καναδάς 53, Μ. Βρετανία 40, ΕΣΣΔ 32 κ.λπ.).

Οι εργασίες της Συνδιάσκεψης, που κράτησαν εννέα συνολικά χρόνια, διαρθρώθηκαν μέσα από τρεις Κύριες Επιτροπές που συστήθηκαν κατ' αντιστοιχία των Υποεπιτροπών της Sea-Bed Committee. Οι δύο από τις Επιτροπές αυτές (η Πρώτη και η Δεύτερη) αποτελούν θεματικά την απεικόνιση της σημαντικής ανάπτυξης των προς κωδικοποίηση κανόνων αναφορικά με το Δίκαιο της Θάλασσας, όπως αυτή παρατηρήθηκε αμέσως μετά την υπογραφή των Συμβάσεων της Γενεύης το 1958.

Η Πρώτη συγκεκριμένα Επιτροπή είχε

αντικείμενο: την υιοθέτηση ενός διεθνούς μηχανισμού και ενός νομικού καθεστώτος για τη διαχείριση, εξερεύνηση και εκμετάλλευση της ζώνης της Κοινής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας.

Η Τρίτη Επιτροπή αναφερόταν: στη θάλασσα επιστημονική έρευνα και στην ανάπτυξη και μεταφορά της θαλάσσιας τεχνολογίας, σε συνδυασμό με τη διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και την πρόληψη από τη μόλυνση.

Η Δεύτερη ασχολήθηκε με την αναμόρφωση, μέσα από μια συνολική επαναδιαπραγμάτευση, του κλασικού Δικαίου της Θάλασσας όπως αυτό είχε κωδικοποιηθεί στη Γενεύη, το 1958. Η επαναδιαπραγμάτευση αυτή κατέληξε στην ανάπτυξη πολλών από τις αρχικές διατάξεις του κλασικού Δικαίου της Θάλασσας αλλά και στην ταυτόχρονη κωδικοποίηση νέων αρχών, καθώς και στην κατοχύρωση των δικαιωμάτων κρατών που παλαιότερα δεν είχε προβλεφθεί. Επιγραμματικώς, αναφέρουμε τη νέα αρχή της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και το καθεστώς των Αρχιπελαγικών Κρατών και των Περίκλειστων Κρατών.

Αποτέλεσμα των επίπονων και μακροχρόνιων εργασιών της Τρίτης Συνδιάσκεψης του Ο.Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας είναι η Νέα ενιαία Σύμβαση που υπεγράφη στις 10 Δεκεμβρίου 1982, στο Μοντέγκο Μπέι της Τζαμάικα.

Μέχρι σήμερα, η Σύμβαση έχει συνκέντρωσει 159 υπογραφές (Ιούνιος '87), αλλά δυστυχώς τα κράτη που την έχουν επικυρώσει είναι ακόμα κάτω από 30.

Πρόκειται για ένα διεθνές νομικό κείμενο, ίσως το σημαντικότερο μέχρι σήμερα στο είδος του, όπως και ο Γ. Γραμματέας του Ο.Η.Ε υποστηρίζει, που αναπτύσσεται σε 320 άρθρα που χωρίζονται σε 17 μέρη και καταλαμβάνουν 216 συνολικά σελίδες. Τα ίδια αυτά μέρη συμπληρώνονται και από 9 Παραρτήματα, η λεπτομέρεια των οποίων υπηρετείται και από το γεγονός ότι αναπτύσσονται σε 111 συνολικά άρθρα.

Έτσι, λοιπόν, ακόμα και η πλέον απλή ποσοτική σύγκριση μεταξύ των Συμβάσεων της Γενεύης του 1958 και της Νέας Σύμβασης (οι πρώτες αναλύονταν σε 113 μόνο άρθρα που καταλάμβαναν 28 σελίδες) αποδεικνύουν την τεράστια ανάπτυξη που έλαβε ο νευραλγικότατος αυτός χώρος του Διεθνούς Δικαίου επί των ημερών μας.

Το σημαντικότερο όμως όλων είναι ότι οι νομικές ρυθμίσεις, που προβλέπονται από τη Νέα Σύμβαση, βασίζονται, μεταξύ άλλων, για πρώτη φορά και σε ένα αμάλγαμα σημαντικότητας επιστημονικών στοιχείων που με ευθύνη του τότε Γεν. Γραμματέα Kurt Waldheim είχαν συγκεντρωθεί και κατατεθεί κατά την έναρξη των εργασιών της Συνδιάσκεψης με τη μορφή της Εισήγηση-

σης.¹³ Πρόκειται για ντοκουμέντο χωρίς προηγούμενο στη διεθνή συνολογοητική διαδικασία: διαβάζοντας τη Σύμβαση που στηρίχτηκε σ' αυτό, σε ορισμένα της σημεία θυμίζει οικονομική ανάλυση του Ο.Ο.Σ.Α. και σε άλλα διατριβή του διασημότερου ωκεανολόγου.

Συμπεράσματα

Είναι γεγονός ότι παρά την τεράστια επιτυχία της Τρίτης Συνδιάσκεψης του Ο.Η.Ε για το Δίκαιο της Θάλασσας, αποκορύφωμα της οποίας είναι η Νέα Σύμβαση, ένα Παγκόσμιο Σύνταγμα για το 72% της επιφάνειας του πλανήτη μας, η εφαρμογή της σήμερα διαγράφεται όλο και πιο αμφίβολη.

Όπως και ο αιεμνηστος πρώτος Πρόεδρος της Συνδιάσκεψης, πρίγκηπας Hamilton Amerasinghe, υποστήριξε: «όλες οι χώρες εύχονται το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας να τύχει παγκόσμιας αποδοχής και σε περίπτωση που η ευχή αυτή δεν πραγματοποιηθεί, τότε θα χρειαστούν σοβαρές προσπάθειες συμβιβασμού και, πάνω από όλα, καθαρή πολιτική βούληση από μέρους των αρνητών του».¹⁴ Οι τελευταίοι θα πρέπει να τοποθετήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα σε καλύτερη μοίρα από τη διεθνή κοινωνική ισορροπία και δικαιοσύνη.

Σήμερα, τέσσερις είναι οι ουσιαστικοί αρνητές της Νέας Σύμβασης: Η.Π.Α., Βενεζουέλα, Ισραήλ και Τουρκία. Με τη στενή έννοια των εθνικών κυριαρχικών συμφερόντων, καμιά από τις τέσσερις αυτές χώρες δεν θίγεται ουσιαστικά από τις διατάξεις της Νέας Σύμβασης.

Δυστυχώς όμως, η στάση των Η.Π.Α ως υπερδύναμης τείνει να δυναμιτίζει τη μοναδική αυτή ευκαιρία που παρουσιάζεται στην ανθρωπότητα, για μελλοντική μεθοδική διευθέτηση των διάφορων μορφών χρήσης του αχανούς αυτού χώρου της επιφάνειας του πλανήτη μας, προς όφελος όλων. Εδώ έχουμε και ταυτόχρονη έκρηξη του γνωστού πλέον «ρηγανισμού», που δεν παρουσιάζεται μόνο ως ένα νέο οικονομικό σύστημα αλλά και ως μια νέα πολιτική, που σκοπό έχει την αλλοίωση των παραδεδεγμένων μηχανισμών και διεθνών σχέσεων.

Αναφορικά με το έργο του Ο.Η.Ε για ανάπτυξη και κωδικοποίηση του Δικαίου της Θάλασσας, αυτό πέρασε από τρία ουσιαστικά στάδια:

α) Το πρώτο αντιστοιχεί με ένα στάδιο απειρίας, που οφείλεται στο ότι κατά την εποχή πριν από την Συνδιάσκεψη της Γενεύης του '58 ο Οργανισμός βρισκόταν σε πολύ νεαρά ηλικία, με αποτέλεσμα να μην αντιμετωπίσει το θέμα παρά μόνον από τη

στενή έννοια της απλής κωδικοποίησης των μέχρι τότε ισχυόντων εθιμικών κανόνων.

β) Το δεύτερο στάδιο, που χρονικά οριοθετείται στη δεκαετία '60-'70, χαρακτηρίζεται κυρίως από την έλλειψη επίδειξης πρωτοβουλίας από μέρους του Ο.Η.Ε. Παρ' όλα αυτά, μετά την πυροδότηση για επαναστατικές εξελίξεις από μέρους του Τρίτου Κόσμου, η αντίδραση του κρίνεται θετικότατη.

γ) Το τρίτο και τελευταίο στάδιο χαρα-

κτηρίζεται από μια σοβαρότατη επίδειξη ωριμότητας του Παγκόσμιου Οργανισμού, που ξεπέρασε τις προσδοκίες και του πλέον αισιόδοξου παρατηρητή του έργου του.

Τέλος, ο Οργανισμός, θεματοφύλακας σήμερα του σημαντικότερου αυτού διεθνούς κειμένου που αποτελεί η Νέα Σύμβαση για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, οφείλει τη με κάθε θεμιτό μέσο προσπάθεια επιρροής για σύντομη επικύρωσή της από μέρους όλων των κρατών που την υπέγραψαν.

Ταυτόχρονα, θα πρέπει επίσης να διαφυλάξει τα συμφέροντα της πλειοψηφίας των κρατών-μελών της Διεθνούς Κοινότητας από ενδεχόμενη δημιουργία τάσης παρασυμφωνιών μεταξύ των ΗΠΑ και ορισμένων από εκείνους που ήδη υπέγραψαν τη Σύμβαση. Εάν αφήσει να αναπτυχθεί ένα παρόμοιο πνεύμα, τότε ο σημαντικότερος και επιτυχής, όπως ανεφέρθη, ρόλος που έπαιξε για τη διαμόρφωση του Νέου Δικαίου της Θάλασσας θα αποδειχθεί απλώς ουτοπία. Η υποθήκη δε του Οργανισμού για το μέλλον θα βασίζεται όχι πλέον στις προσπάθειες που οφείλει συνεχώς να καταβάλλει για τη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης αλλά σε εκείνες που άθελα του υποβοηθούν για την κατάλυση της.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γρ. Τσάλτα, *Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας*, τόμος Β', «Κοινή Κληρονομία της Ανθρωπότητας», εκδ. Παπαζήση, 1984, σελ. 54.
2. R. J. Dupuy, «Droit de la mer ou droit sur la mer», άρθρο στη *Revue Iranienne de Relations Internationales*, No 5-6, 1975-1976, σελ. 54.
3. Χρ. Ροζάκη, *Το Δίκαιο της Θάλασσας και η διαμόρφωσή του από τις διεκδικήσεις των παράκτιων κρατών*, εκδ. Παπαζήση, 1976, σελ. 86.
4. Παρόμοιες Διακηρύξεις κ.λπ.: 1947 (Χιλή, Περού, Γουατεμάλα), 1948 (Νικαράγουα, Κόστα-Ρίκα, Τζαμάικα, Μπαχάμες), 1949 (Ιράν, Φιλιππίνες), 1950 (Πακιστάν, Ονδούρα), 1954 (Μεξικό) κ.ά.
5. Βλ. Document de l'ONU, A/3159.
6. Βλ. Document de l'ONU, A/CONF 13/L. 56.
7. Βλ. Gr. Tsaltas, *La Grece et le droit de la mer*, διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Νικαίας, Γαλλία, 1978, σελ. 45.
8. Βλ. αναλυτικά: «Διεθνής οργάνωση και θάλασσα», έρευνα του Σπουδαστηρίου Διεθνών Σπουδών της Παντείου Α.Σ.Π.Ε., υπό τη διεύθυνση του λέκτορα Γρ. Τσάλτα, Π.Α.Σ.Π.Ε. Αθήνα, 1984, Α. Αποφάσεις-κλειδιά της Γεν. Συν. του Ο.Η.Ε. αναφορικά με τη θάλασσα, σσ. 5-10.
9. Βλ. Απόφαση Γ.Σ. (Resolution) 2340-XXII, 18.12.1967.
10. Βλ. Απόφαση Γ.Σ. (Resolution) 2467 A, B, C, D-XIII, 21.12.1968.
11. Βλ. Χρ. Ροζάκη, *Το Δίκαιο της Θάλασσας...*, op. cit., σελ. 261.
12. Βλ. Evan Luard, *The control of the Sea Bed*, Morrison and Gibb Limited, 1974, σελ. 97.
13. Βλ. Troisième Conférence des Nations-Unies sur le Droit de la Mer, documents officiels, A/Conf. 62/25.
14. Hamilton S. Amerasinghe: «La Troisième Conférence des Nations-Unies sur le Droit de la Mer», άρθρο στο: «L'ONU et la Mer», *Nouvelles de l'Unitar*, 1974, vol. 6, No 1, μ. 9.

